

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ἡ μετάφραση τῆς Ὀδύσσειας τοῦ Ὀμήρου ἀπὸ τὸν Γ. Ψυχουντάκη μοῦ ἔγινε γιὰ πρώτη φορά γνωστὴ ἀπὸ λίγους στίχους τῆς ποῦ εἶχαν δημοσιευθεῖ σὲ ἔφημερίδα τῶν Ἀθηνῶν μὲ τὴ φροντίδα, ἂν θυμᾶμαι καλά, τοῦ Ν. Ἀγγελῆ. Τὰ δείγματα αὐτὰ ἐντυπωσίαζαν μὲ τὴ γοητευτικὴ τους ἀπλότητα καὶ ἄνεση, ποῦ φαινόταν νὰ διατηρεῖ κάτι ἀπὸ τὴ μαγεία τοῦ ὁμηρικοῦ λόγου:

*Καὶ τόρα ξεφανερώσε κι ἀλήθεια πές μου, μάνα,
ἴντα φαρμάκια καὶ καημοὶ καὶ πάθη σὲ ποθάνα;
Πῶς ἦρθ' ὁ κορμοτεντωτῆς ὁ Χάρος κι' εὔρηκέ σε;
Μήπως ἀρρώστια μακρινὴ στὸ τέλος ἔσβησέ σε,
Γὴ κτύπησέ σ' ἡ γι Ἄρτεμις μὲ τ' ἄπονά τῆς βέλη;
Πές μου γιὰ τὸν πατέρα μου, πές μου γιὰ τὸ κοπέλι...*

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀπέδιδε ὁ Ψυχουντάκης τὸ μέρος τοῦ λ, στὸ ὁποῖο ὁ Ὀδυσσεὺς συναντᾷ στὸν Ἄδη τὴν πεθαμένη μητέρα του.

Τὸ δέσιμο τοῦ κρητικοῦ λόγου μὲ τὸν ὁμηρικό, ἡ χρησιμοποίηση γιὰ πρώτη φορά τῆς ρίμας στὴν ἀπόδοση τοῦ ἀνομοιοκατάληκτου πρωτοτύπου, ξεχώριζαν ἀμέσως τὴ νέα μετάφραση ἀπὸ τὶς προηγούμενες. Ἡ κύρια διαφορὰ ἦταν ὅτι ἐδῶ δὲν μιλοῦσε ἓνας λόγιος μεταφραστῆς, ἀλλὰ ἓνας ἀπλὸς ἄνθρωπος ποῦ ξαναδημιουργοῦσε τὸν Ὀμηρο, ἀφοῦ πρῶτα τὸν εἶχε νιώσει καὶ ἀφομοιώσει. Διατηροῦσε τὸ ποιητικὸ περιεχόμενο, τὴν ψυχὴ τοῦ κειμένου, καὶ τὸ ἀπέδιδε μὲ τὴν ἀβίαστη φυσικότητα τοῦ ἀνόθευτου λόγου, ποῦ ζεῖ ἀκόμη καὶ σήμερα στὸ κρητικὸ χωριό.

Τὰ βοηθήματα ποῦ ἐχρησιμοποίησε ὁ Ψυχουντάκης, οἱ παλαιότερες μεταφράσεις τοῦ Ὀμήρου, δὲν ἄφησαν σχεδὸν καθόλου στὴν ἐργασία του τὰ ἔχνη τους. Τὸ ὕφος στὸ σύνολο ἦταν καινούργιο, ἀκόμη κι ὅταν ὁ μεταφραστῆς υἱοθετοῦσε ἐδῶ κι ἐκεῖ μιὰ λύση τῶν προηγουμένων μεταφραστῶν. Πάντως

τοὺς ξεπερνοῦσε. Κυρίως ἔλειπε, δὲν ἦταν ὁρατός, ὁ μόχθος ἐκεῖνος ποὺ μοιραῖα σφραγίζει κάθε μεταφραστική ἢ διασκευαστική ἐργασία καὶ τὴν ξεχωρίζει ἀπὸ τὸ πρωτότυπο.

Γνώρισα ἀργότερα ἀπὸ πιὸ κοντὰ τὴ νέα μετάφραση καὶ τὸν μεταφραστή, χάρη στὸν Μανοῦσο Μανουσάκη, στὸν ὁποῖο κυρίως ὀφείλεται καὶ ἡ πραγματοποίηση τῆς ἔκδοσης αὐτῆς. Ἐπισκεφθήκαμε οἱ δυὸ μαζὶ τὸ σπίτι του στὸν Ταυρωνίτη ἓνα φθινοπωρινὸ ἀπόγευμα. Ὁ ἴδιος ἔλειπε, ἡ γυναίκα του ἦταν ὅμως ἐκεῖ καὶ μᾶς ἄφησε νὰ δοῦμε τὰ χειρόγραφα του. Ἦταν μιὰ σειρά μαθητικά τετράδια γραμμένα μὲ τὸ χέρι, μὲ μολύβι. Ἡ γραφὴ ἦταν πυκνὴ, τὰ γράμματα μεγάλα, σχεδὸν παιδικά. Τὸ ἔργο σταματοῦσε στὸ π. Ἦταν φανερὸ ὅτι ἡ ἐργασία συνεχιζόταν ἀκόμη. Ἀνοιξαμε τὰ τετράδια μὲ συγκίνηση καὶ ὁ κ. Μανουσάκης ἄρχισε νὰ μοῦ διαβάξει τὴν περιγραφὴ τοῦ Κύκλωπα ἀπὸ τὸ ι:

*Κι ἓνας ἀντρούκλακας ἐκειὰ θεόρατος πλαγιάζει,
βόσκει κοπάδια μοναχός, ποτὲς δὲ συντροφιάζει
μὲ ἄλλους, μὰ παράμερα στὴ μοναξιὰν ἀπ' ἔχει
πάντα γυρεύει τὸ κακὸ καὶ τ' ἄδικο ξετρέχει.
Τέρας θεόρατό 'τανε στὴν ὄψη καὶ στὸ μπόι
κι οὐδὲ καὶ μ' ἀνθρωπὸ 'μοιαζε κι οὐδὲ ψωμί νὰ τρώει,
μόνο μὲ δασερὴ κορφή βουνῶν ποὺ ξετρουλίζει
καὶ μέσα στὰ ψηλὰ βουνὰ μονάχη ξεχωρίζει.*

Αὐτὸς ἦταν ὁ ὀμηρικὸς Κύκλωπας: ἀλλὰ ῥίω ὑλήεντι ὑψηλῶν ὀρέων, ὃ τε φαίνεται οἶον ἀπ' ἄλλων. Ἡ ἀδιόρατη ἀνάμνηση τοῦ Καραμανίτη, στὸν τέταρτο στίχο, ἔδιδε ἓνα παράξενο θέλγητρο στὴν ὑπερφυσικὴ εἰκόνα. Ὁ Ὅμηρος καὶ ὁ Κορνάρος ἀδελφωμένοι ξαναζοῦσαν στὸν σύγχρονο Κρητικὸ «βάρδο». Τρεῖς διαφορετικὲς γενιὲς ποιητῶν μὲ λαϊκὴ βάση, τρεῖς διαφορετικοὶ ἑλληνικοὶ κόσμοι, συμφιλιώνονταν. Οἱ στίχοι ἦσαν ἄψογοι. Κάποια μικρὴ ἀδεξιότητα ἢ χασμωδία ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, θὰ μπορούσε εὐκόλα νὰ θεραπευθεῖ· τόσο ὑγιὲς εἶναι ἡ δομὴ τοῦ στίχου. Ἕνας κακὸς διασκευαστὴς θὰ εἶχε καταφύγει, γιὰ τὴ ρίμα, σὲ παραγεμίσματα καὶ αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στίχων. Ἀντιθέτως ὁ Ψυχουντάκης τηροῦσε τὶς περισσότερες φορὲς τὴν ἀντιστοιχία μὲ τὸ πρωτότυπο.

Παρακάλεσα τὸν Μανοῦσο νὰ διαβάσει τὸ κομμάτι τὸ σχετικὸ μὲ τὸν Πρωτέα, τὸ γέρο τῆς θάλασσας: *προιῆ ὑπο Ζεφύροιο μελαίνῃ φρικὴ καλυφθεῖς...* Πρόκειται γιὰ τὸ σκίασμα ποὺ ἀπλώνεται στὰ ἥσυχα θαλασσινὰ νερὰ ὅταν ἀρχίζει νὰ φυσᾷ πάνω τους ὁ ἄερας. Ὁ Ψυχουντάκης εἶχε ἀκολουθήσει στὴν περίπτωσή αὐτὴ τὸν Πολυλά, μὲ ἀλάθητο ἔνστικτο, βελτιώνοντας μάλιστα τὸ στίχο.

Στὸ μαῦρο τ' ἀνατρίχιασμα π' ὁ Ζέφυρος σηκώνει.

Θυμᾶμαι μὲ πόση ἀπορία εἶχα διαβάσει τὸ στίχο αὐτό, μαθητῆς τοῦ Γυμνασίου, στὴ μετάφραση τοῦ Ἑφταλιώτη:

Ἄμα τοῦ μπάτη ξανοιγεῖ τὸ μαῦρο σαγανάκι.

Σαγανάκι στὴν Κρήτη εἶναι τὸ μικρὸ τηγάνι γιὰ τὰ αὐγά ἢ τὸ τυρί! Ἡ εἰκόνα ἦταν ἐλεεινὴ, ἢ γλώσσα ἀκαλαίσθητη, ἀκατάληπτα ιδιωματικὴ, μὲ ἀκυρολεξίες.

Ἀκρίβεια καὶ εὐγένεια στὴν ἔκφραση ὑπάρχει τις περισσότερες φορές στὴ μετάφραση τοῦ Ψυχουντάκη. Μεταφέρω, γιὰ δεῖγμα, τὰ μέρη στὰ ὁποῖα ὁ Μενέλαος διηγεῖται πῶς ὁ Πρωτεύας τὸν ἀνάγκασε νὰ ξαναγυρίσει στὴν Αἴγυπτο καὶ πῶς σκοτώθηκαν ὁ Ἄγαμέμνων καὶ οἱ σύντροφοί του:

*Τὴ μαύρη πρόσταξε ξανὰ τὴ θάλασσα νὰ σκίσω,
μακρὺ, βαρὺ καὶ δύσκολο ταξίδι πρὸς τὰ πίσω,
στὴν Αἴγυπτο...
Καὶ δὲν ἀπόμεινεν κανεὶς τ' Ἄτρείδη, μὰ χαθῆκαν
κι οὐδὲ καὶ τ' Αἴγισθου, κι αὐτοὶ στοὺς πύργους σκοτωθῆκαν.*

Οἱ πύργοι δὲν ἀντιστοιχοῦν ἀκριβῶς στὰ μέγαρα τοῦ πρωτοτύπου, ἀλλὰ δὲν ἔχει σημασία, ἀφοῦ οἱ εἰκόνα διατηρεῖ τὴ δύναμη καὶ τὴν ὑποβλητικότητά της. (Ὁ Πολυλάς μετέφραζε κοινότοπα “στὸ σπίτι”!)

Μάταια θὰ ἀναζητοῦσε κανεὶς τις ἀρετὲς αὐτὲς στὶς μεταφράσεις πού διδάσκονται στὰ σχολεῖα μας. Βασιλεύει σ' αὐτὲς ἡ χυδαιότητα τῆς καθημερινῆς (κουβέντας):

*Τοὺς φαντασμένους βρῆκε ἐκεῖ μνηστῆρες πὸν στὶς πόρτες
μπροστὰ τὸ ζάρι παίζανε τὴν ὥρα νὰ σκοτώνουν
... νὰ μὴ πλαντάξει ὁ ξένος
ἀπ' τὸν πολὺ τους θόρυβο καὶ τὸ φαῖ μπουχτίσει!*

Οἱ μεταφραστὲς αὐτοὶ οὔτε ὑποψιάστηκαν ποτὲ τί εἶναι ὁ Ὅμηρος.

Ἐνῶ ἀκόμη διαβάζαμε καὶ βράδιαζε στὸν Ταυρωνίτη, ἦρθε ὁ Ψυχουντάκης. Καὶ γνώρισα τὸν ἀπλὸ καὶ σεμνὸ ἄνθρωπο, πού πολεμοῦσε στὰ βουνα στὴν κατοχὴ καὶ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν ἀφηγήθηκε τις ἀναμνήσεις του στὸ βιβλίο πού μετέφρασε ἀγγλικά ὁ Λῆ Φέρμορ, *The Cretan Runner*. (Σήμερα ἔχει εὐτυχῶς δημοσιευθεῖ καὶ στὰ ἑλληνικά).

Μαζὶ μὲ τὸ ριζίτικο τραγούδι πού δὲν πέθανε, ὅπως ἔχει δεῖξει ὁ Ἐρατοσθένης Καψωμένος, ζεῖ λοιπὸν ἀκόμη στὴν Κρήτη, ἐνῶ παντοῦ ἄλλοῦ τυποποιεῖται

καὶ στερεύει ἡ γλῶσσα, ἕνας λόγος τόσο ζωντανὸς καὶ ἐκφραστικὸς, ἄξιος νὰ ἀποδώσει τὸν Ὅμηρο. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλα δείγματα τοῦ ἐξαιρετικὰ σημαντικοῦ αὐτοῦ φαινομένου. Καὶ εἶναι εὐτύχημα τὸ ὅτι ἡ μετάφραση αὐτή, ποὺ βγῆκε ἀπὸ τὴ συνάντηση τοῦ ἔμφυτα προικισμένου ἀνθρώπου μὲ τὸ μεγαλύτερο ἀριστούργημα τῆς ἔντεχνης ποίησης ὅλων τῶν ἐποχῶν, ὀλοκληρώθηκε καὶ σώθηκε μὲ τὴν ἔκδοση αὐτή.

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗ ΣΤΗΝ Α΄ ΕΚΔΟΣΗ

Έχουν περάσει έντεκα χρόνια από όταν για πρώτη φορά προσπάθησα να μεταφράσω όρισμένα αποσπάσματα της *Οδύσσειας* σε δεκαπεντασύλλαβα όμοιοκατάληκτα δίστιχα στην κρητική διάλεκτο. Τότε ούτε καν μου είχε περάσει από το μυαλό να μεταφράσω ολόκληρο το έπος, μερικοί όμως που διάβασαν τις πρώτες μου προσπάθειες με παρακίνησαν να συνεχίσω. Έτσι πήρα θάρρος και ή δουλειά προχώρησε.

Πάντως δε θα είχα ποτέ κατορθώσει να την τελειώσω, αν δεν είχα τη συμπαράσταση όρισμένων ανθρώπων – γίνονταν όλο και περισσότεροι με το πέρασμα του χρόνου – που διάβαζαν το έργο καθώς γραφόταν. Μου χάριζαν σπάταλα το χρόνο τους και τις γνώσεις τους πάνω σε θέματα που άγνοούσα, έκαναν όξυδερκείς παρατηρήσεις και συχνά μου υποδείκνυαν ανακολουθίες και λαθεμένες έρμηνείες στην απόδοση του κλασικού κειμένου.

Σε όλους αυτούς, και σε όσους με βοήθησαν σ' αυτή τη διαδρομή – με κριτικές, συμβουλές, δημοσιότητα ή οικονομική ένισχυση – θέλω να εκφράσω τη βαθύτατη εύγνωμοσύνη μου. Χωρίς τὰ άπτα δείγματα της έμπιστοσύνης τους και της πίστης τους στην προσπάθειά μου, τοῦτο τὸ βιβλίο δεν θα είχε δεῖ ποτέ τὸ φῶς τῆς μέρας.

Μου είναι κυριολεκτικά αδύνατο να τους κατονομάσω όλους εδώ και παρακαλῶ όσους δεν αναφέρονται ονομαστικά να μην θεωρήσουν ότι έτσι μειώνεται ή συμβολή τους και ή εύγνωμοσύνη μου πρὸς αυτούς. Υπάρχουν όμως και μερικοί που, όσο κι αν τὰ λόγια είναι ανεπαρκή, πρέπει να τους εκφράσω προσωπικά τις εύχαριστίες μου:

Στόν κουμπάρο μου Μανούσο Μανουσάκη, που μου έδωσε την άρχική ιδέα και με βοήθησε να συνεχίσω παρ' όλες τις αντιξοότητες.

Στην Άλεξάνδρα Φιάδα, που χωρίς καμιά βοήθεια ανέλαβε τὸ δύσκολο έργο να μετατρέψει τὸ χειρόγραφο σε βιβλίο: δακτυλογραφώντας το ή ἴδια, προτείνοντας άπειρες βελτιώσεις και διορθώσεις, επιβλέποντας τὴ στοιχειοθεσία και τὴν έκτύπωση και τελικά σχεδιάζοντας τὸ ἴδιο τὸ βιβλίο.

Στόν Ού. Μακνίλ Λάουρι τοῦ Ἰδρύματος Φόρντ, ποῦ ἡ γενναιόδωρη ὑποτροφία του μοῦ ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ τὰ βγάλω πέρα σὲ μιὰ δύσκολη περίοδο καὶ νὰ τελειώσω τὴν πρώτη γραφὴ τῆς μετάφρασης.

Στόν Γάλλο καθηγητὴ Πιερ Κοαβοῦ, ποῦ μοῦ πρόσφερε πολύτιμες πληροφορίες γιὰ τὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων τὸν καιρὸ τοῦ Ὀδυσσεά, καὶ μὲ βοήθησε νὰ γεφυρώσω τὸ χάσμα ἀνάμεσα στὴ γλώσσα τοῦ Ὀμήρου καὶ τὴ ζωντανὴ μορφὴ τῆς κρητοελληνικῆς, ποῦ χρησιμοποίησα γιὰ τὴν ἀπόδοση τοῦ ἔργου.

Στόν καθηγητὴ Στυλιανὸ Ἀλεξίου: ἡ εἰσαγωγὴ ποῦ ἔγραψε γιὰ τοῦτο τὸ βιβλίο μιλάει μόνη της.

Ἐπίσης, ἄλλοι ποῦ μὲ διάφορους τρόπους μὲ ἐνθάρρυναν, ἐντεῖναν τὴν προσπάθειά μου ἢ μοῦ διέθεσαν γενναιόδωρα τὸ χρόνο καὶ τὶς συμβουλές τους, καὶ πρὸς τοὺς ὁποίους αἰσθάνομαι ὑποχρεωμένος, εἶναι: ὁ καθηγητὴς Ἰωάννης Κακριδῆς, ὁ ἐπιθεωρητὴς μέσης ἐκπαιδεύσεως Ἰωάννης Σταυρακάκης, οἱ συγγραφεῖς Νέστορας Μάτσας καὶ Νίκος Ἀγγελῆς, ὁ ποιητὴς Νίκος Γκάτσος, καὶ ὁ παλιός μου φίλος (καὶ μεταφραστὴς τοῦ προηγούμενου βιβλίου μου) Πάτρικ Λῆ Φέρμορ. Ὁ καθένας τους ἔπαιξε τὸ ρόλο του γιὰ τὴν πραγματοποίηση τοῦτου τοῦ ἔργου.

Ἐξυπακούεται ὅτι φέρω ἀκέραιη τὴν εὐθύνη γιὰ ὁποιαδήποτε λάθη ἢ ἐλαττώματα αὐτῆς τῆς μετάφρασης.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΨΥΧΟΥΝΤΑΚΗΣ
 Ταυρωνίτης, Κρήτη
 Σεπτέμβριος 1979

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΗΣ Β' ΕΚΔΟΣΗΣ

Ἡ φιλολογικὴ ἐπιμέλεια τοῦ κειμένου τῆς β' ἔκδοσης τῆς Ὀδύσσειας στὴ μετάφραση τοῦ Γιώργου Ψυχουντάκη βασίστηκε στὸ κείμενο τῆς πρώτης ἔκδοσης, ποὺ εἶχε ἐπιμεληθεῖ ἡ Ἀλεξάνδρα Φιάδα τὸ 1979. Ὡστόσο, ἐδῶ προχωρήσαμε σὲ μία σειρὰ ἀλλαγῶν, κυρίως ἐπειδὴ ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα μεσολάβησαν νέες κριτικὲς ἐκδόσεις πολλῶν κειμένων τῆς πρώιμης καὶ τῆς ἀναγεννησιακῆς κρητικῆς λογοτεχνίας, οἱ ὁποῖες ἄλλαξαν τὶς ἀντιλήψεις μας γιὰ ἀρκετὰ ὀρθογραφικὰ καὶ μετρικὰ ζητήματα. Ἔτσι, ἀκολουθώντας τὶς νέες αὐτὲς ἐκδοτικὲς ἀρχές, τὸ σημερινὸ κείμενο τῆς Ὀδύσσειας εἶναι συνεπὲς καὶ πρὸς αὐτὸ τῆς Ἰλιάδας τοῦ ἴδιου μεταφραστῆ, ποὺ κυκλοφόρησε ἀπὸ τὶς Πανεπιστημιακὲς Ἐκδόσεις Κρήτης σὲ πρώτη ἔκδοση τὸ 1995.

Σημειώνεται, τέλος, ὅτι τὸ γλωσσάρι τῆς ἔκδοσης αὐτῆς τὸ δημιουργήσαμε ἐξαρχῆς, ἀλλὰ δὲν μποροῦμε νὰ μὴν ἀναγνωρίσουμε τὴν ὀφειλὴ μας σὲ ἐκεῖνο τῆς πρώτης ἔκδοσης γιὰ τὴν ἐρμηνεῖα μεγάλου ἀριθμοῦ λέξεων.

ΤΑΣΟΥΛΑ ΜΑΡΚΟΜΙΧΕΛΑΚΗ-MINTZA
Ἡράκλειο, Σεπτέμβριος 1996

Στή μνήμη τῆς μάνας μου Ἀγγελικῆς καὶ τοῦ πατέρα μου Νικόλα
– σ' αὐτὸν ποὺ χρωστῶ τὴν τέχνη τοῦ στίχου,
γιατὶ αὐτὸς μόνο μὲ στίχους ὁμιλοῦσε
καὶ πέθανε τραγουδώντας «Ἐρωτόκριτο».

Μ' ἐπιμονὴ κι ὑπομονὴ καὶ θέληση ἄλλη τόση,
ἄνθρωπος ἴντα θὰ σκεφεῖ νὰ μὴν τὸ κατορθώσει.

Ραψωδία α

Ἄρχισε, Μούσα, νὰ μιλεῖς, νὰ βγάνεις μελωδία.
Ψάλε τὸν ἄντρα πού ῥιξε τὴν ἱερὴ τὴν Τροία.
Ψάλε τὸν πολυμήχανο, πού κι ὕστερα πλανήθη
σὲ θάλασσες καὶ σὲ στεριές, πολλὰ ταλαιπωρήθη
κι ἀνθρώπων ἔμαθε πολλῶν τὶς χῶρες καὶ τὴ γνώμη.
Ἄρχισε, Μούσα, νὰ μιλεῖς, νὰ μοῦ τὰ λὲς ἀκόμη,
πού βάσανά ἴπαθε πολλὰ στὰ πέλαγα ζητώντας,
ἄβλαπτος στὴν πατρίδα του νὰ φτάσει προσπαθώντας,
μὲ τοὺς συντρόφους του μαζί. Μὰ δὲν τὰ κατορθώνει
νὰ σώσει τοὺς συντρόφους του, κι ἐτοῦτο τὸν πληγώνει,
γιατὶ χαθῆκαν μόνοι τους, μὲ τ' ἀνομήματά τους,
ὅλοι χαθῆκαν, οἱ μωροί, μὲ τ' ἀμαρτήματά τους.
Πῆγαν, τοῦ κοσμογυριστῆ Ἥλιου τὰ βόδια ἐφάγαν
καὶ τὴν πατρίδα καὶ δικοὺς ποτέξ δὲν ἐξανάδαν.
Ἐκεῖνος τῶν ἀφαίρεσε τσ' ἐπιστροφῆς τὴ μέρα.
Κάποτε πές μας τα, θεά, τοῦ Δία θυγατέρα.
"Ὅσοι γλιτῶσαν τοτεσὰς καὶ δὲν ἐσκοτωθῆκαν,
ὅλοι γυρίσαν καὶ ξανὰ τὰ σπίτια τους εὐρῆκαν
σωσμένα ἀπὸ τὸν πόλεμο κι ἀπὸ τὰ τόσα πάθη
κι ἀπὸ τὴ μαύρη θάλασσα καὶ τοῦ γιαιλοῦ τὰ βάθη.
Μόνον αὐτόν, πού τοῦ ἔλειπε γυναίκα καὶ πατρίδα
καὶ χρόνους ἀναστέναζε σὲ μιὰ μικρὴ νησίδα,
ἢ Καλυψώ, τρανὴ θεά, ἐκείνη τὸν κρατοῦσε
μέσα σὲ σπήλια θολωτά, καὶ γι' ἄντρα τὸν ποθοῦσε.
Ἄλλὰ στὸν κύκλο τῶν καιρῶν, π' ὁ χρόνος ἦρθε πάλι
πού ἔχαν ὀρίσει οἱ θεοί, τὴν ὥρα τὴ μεγάλη

εἰς τὴν πατρίδα γιὰ νὰ ῥθεῖ, στῶν ἐδικῶν τσ' ἀγκάλες,
 ἀγῶνες δὲν τοῦ λείψανε καὶ βάσανα καὶ ζάλες.
 Ὅλοι οἱ θεοὶ λυποῦνται τον, κι ὁ Ποσειδῶνας μόνος
 θανάσιμα τότε μισεῖ καὶ τυραννᾶ συγχρόνως.
 Τὸν θεϊκὸ Δυσσέα πολὺ θανάσιμα μισοῦσε,
 πρὶν φτάξει στὴν πατρίδα του καὶ τότε τυραννοῦσε.
 Ὅμως ἐβρίσκεντον μακριὰ τότες ἀπὸ τὸν Δία,
 μακριὰ κι ἀπ' ὅλους τοὺς θεοὺς, εἰς τὴν Αἰθιοπία,
 σ' ἓνα λαὸ ποὺ κατοικεῖ σ' ἓναν ἀλάργο τόπο,
 σ' δυὸ μοιρασμένους κι ὕστερος τῶν ἀλλωνῶν ἀνθρώπω,
 ποὺ βγαίνει ὁ ἥλιος ἀπ' τὴ μιὰ καὶ πέφτει ἀπὸ τὴν ἄλλη.
 Ἐκεῖ θυσία τοῦ ἤχασιν οἱ Αἰθίοπες μεγάλη.
 Σ' ἐκείνους πῆγε νὰ δεχτεῖ τὸ θεῖο του χατίρι,
 κριγιοὺς καὶ τράους ἑκατὸν εἰς τὸ θυσιαστήρι.
 Κι ὅταν στὴν τράπεζαν αὐτὴν ἐκεῖνος ἐχαιρόταν,
 στὸν Ὀλυμπο, στὰ μέγαρα τοῦ Δία, ἐκαθόταν
 οἱ γι ἄλλοι τότες οἱ θεοί, καὶ λόγο τοὺς ἀρχίζει
 ὁ τῶν ἀνθρώπων καὶ θεῶν πατέρας, ὅπ' ὀρίζει.
 Τὸν Αἴγισθο θυμήθηκεν ἐτότες ὁ Κρονίδης,
 π' ὁ Ὀρέστης ἐθανάτωσεν, ὁ Ἀγαμεμνονίδης,
 αὐτὸς ὁ πέρα ξακουστός. Ἐτοῦτον ἐθυμᾶτο·
 τότε ὁ πατέρας τῶν θεῶν λαλεῖ τῶν ἀθανάτω:
 «Ἀλίμονον οἱ γι ἄνθρωποι πῶς μᾶς κατηγοροῦσι,
 πῶς τὰ κακὰ ῥχονται ἀπὸ μᾶς, αὐτὰ ἔχουνε νὰ ποῦσι.
 Ὅμως οὔτε κι ἐμεῖς κακὰ, οὔτε κι ἡ μοίρα δίνει·
 μόνο μὲ τ' ἀνομήματα ποὺ κάνουσιν ἐκεῖνοι,
 μ' αὐτὰ κερδίζουν τὰ κακὰ, τὰ βάσανα, τὰ πάθη,
 κι ὅλα τοὺς βρίσκουν τὰ δεινὰ ἔπο τὰ δικά τους λάθη.
 Δὲν ἦταν τ' Αἴγισθου γραφτό, μὰ ἔταν κι ἐκείνου λάθος,
 μὲ τὴν κακὴν του κεφαλή καὶ τ' ἄνομό του πάθος,
 ξένη γυναίκα νὰ σκεφεῖ ν' ἀρπάξει, ν' ἀγκαλιάζει,
 τὸν ἄντρα της μόλις γυρνᾶ κι ἐκεῖνον νὰ τὸν σφάζει.
 Κι ἐγνώριζεν τὸν ὄλεθρο γι' αὐτὴ τὴν ἀνομία,
 τί πέψαμε νὰ τοῦ τὰ πεῖ τὸν ἄγρυπνον Ἑρμεία,
 μὴν πάρει τὴ γυναίκα του κι αὐτὸν νὰ μὴ σκοτώσει,
 γιὰτὶ θά-ν ἔρθει μιὰ στιγμή κι ἐκεῖνος νὰ πληρώσει.

20

30

Κι ἐγκαίρως τοῦ πρωτόπαμε, τοῦ κάναμε τῆ χάρη,
 τ' Ἀτρείδῃ τὴν ἐκδίκηση Ὀρέστης θὰ τὴν πάρει 40
 ἄντρας σὰν γίνει, κι ἡ ψυχὴ ἐκείνου θὰ ποθήσει
 τὸν κύρη του νὰ γδικηθεῖ, τῆ γῆ του ν' ἀποχτήσει.
 Κι ὅλα τοῦ τά 'λεγεν ὁ Ἑρμῆς, καλόγνωμα πρὸς ἕνα,
 ὅμως δὲν τ' ἄλλαξεν τὸ νοῦ, δὲν ἄκουσε κανένα,
 κι ὕστερα νά π' ὅλα μαζί τὰ πλέρωσεν. Ποιός φταίει;»
 Τότ' ἡ γλαυκόματη θεά, ἡ γι' Ἀθηνᾶ, τοῦ λέει:
 «Πατέρα μας, τοῦ Κρόνου γιέ, πρῶτε τῶν βασιλέω,
 στὸν ὄλεθρο ποῦ τοῦ 'πρεπε καλὰ 'πεσε, τὸ λέω.
 Κι ὅπως ἐτοῦτον, νὰ χαθεῖ ἴδια ντου κάθε-ν ἄλλος,
 ὅποιος κι ἂν πράξει σὰν κι αὐτόν, μικρὸς ἢ καὶ μεγάλος.
 Ὅμως μοῦ σκίζει τὴν καρδιὰν ὁ ἄμοιρος ἐμένα
 Δυσσέας, ποῦ καιροὺς πολλοὺς κακοπαθεῖ στὰ ξένα
 ἀπὸ τοὺς ἐδικοὺς μακριά, κι εἶν' ἀδικιὰ μεγάλη,
 σ' ἕνα περίβρεχτο νησί στῆς θάλασσας τὸ φάλι. 50
 Χλωρὸ νησί, κι ἐκεῖ θεὰ τὴν κατοικιά της ἔχει,
 ἡ κόρη τοῦ κακόγνωμου τ' Ἀτλαντα, ποῦ κατέχει
 κι ὅλης τῆς θάλασσας παντοῦ τὰ βάρη της γνωρίζει,
 φυλᾷ τοὺς στύλους π' οὐρανοὺς καὶ γῆς ἀποχωρίζει.
 Ἡ κόρη ἐκείνου τὸν κρατεῖ τὸν δυστυχή, καὶ κλαίει·
 λόγια γλυκὰ καθημερινῶς στὸν Ὀδυσσέα λέει
 καὶ τῆς Ἰθάκης του ζητᾷ τὸν πόνο νὰ τοῦ σβήσει,
 μὰ κείνον τὸν ἀρκεῖ καπνὸ τῆς γῆς του ν' ἀντικρίσει
 καὶ νὰ πεθάνει σὰν τὸν δεῖ. Κι Ὀλύμπιε, ἡ καρδιά σου
 δὲ μαλακώνει, τὶ ἔχει αὐτὸς τιμῆσει τ' ὄνομά σου 60
 στὴν Τροία τὴν ἀπλόχωρη, στὰ πλοῖα τῶν Ἀργείω.
 Κι ὦ Δία! πῶς ἐμίσησες τὸν Ὀδυσσιὰ τὸν θεῖο;»
 Κι ὁ Δίας ὁ συννεφιαστῆς τῆς ἀπαντᾷ συνάμα:
 «Ποιός λόγος, τέκνο, σοῦ 'φυγε τῶν ὀδοντιῶν τὸ φράμα;
 Τὸν θεϊκὸ Δυσσιὰ ποτὲς νὰ λησμονήσω σ' ὦρα
 καὶ ποῦ 'ναι πρῶτος τῶν θνητῶν στὸ νοῦ μὰ καὶ στὰ δῶρα,
 εἰς τίς θυσίες τίς πολλές, τὰ δῶρα του τὰ σπάνια,
 ποῦ 'καμεν ὅλων τῶν θεῶν ποῦ μένουν στὰ 'πουράνια;
 Μὰ ὁ κοσμοσείστης ὁ θεός, ὁ Ποσειδῶνας, τὰ 'χει
 μαζί του, κι ἄσποντη κακιά, μεγάλο τοῦ 'χει ἀμάχη,

γιατί ἀποκότησεν αὐτὸς κι ἐστράβωσε μὲ τρόπο
τὸν σόθεο Πολύφημο, τὸν πρῶτο τῶν Κυκλώπων,
ποῦ γέννησεν ἡ Θόωσα, εἰς τὸ νησι κεῖ πέρα,
Φόρκυνα, τσ' ἄγριας θάλασας τοῦ κύρη θυγατέρα,
ποῦ ὁ Ποσειδῶνας στίς σπηλιές τὴν πλάγιασε μαζί του
κι ἔκανε τὸν Πολύφημο, τ' ἀγαπητὸ παιδί του.

70

Καὶ τὸν Δυσσέα σήμερο δὲν τότε θανατώνει
ὁ Ποσειδῶνας, μὰ μακριὰ τῆς γῆς του τὸν ζυγώνει.
Γιὰ τοῦτο κάτσετε μαζί, κι ἐμεῖς νὰ βροῦμε τρόπο
νὰ τότε πέψομε ξανὰ στὸν ἐδικό του τόπο.

Ἄλλο Ποσειδῶνας ἄσφαλτα θὰ πάψει τὴν ὀργή του,
ἔστω κι ἂν εἶναι καὶ χωρὶς κεινοῦ τὴ θέλησή του,
π' ἀντίθετα σ' ὅλους ἐμᾶς ποτὲς δὲ θὰ θελήσει
ὁ Ποσειδῶνας γιὰ νὰ βγεῖ, μ' ἐμᾶς νὰ πολεμήσει.»

Κι ἡ γι' Ἀθηνᾶ, ἡ γλαυκόματη θεά, τοῦ λέγει τότε:
«Πατέρα μας, τοῦ Κρόνου γιέ, τῶν βασιλέων πρῶτε,
οἱ μάκαρες ὅλοι οἱ θεοὶ κι ἂν τοῦτο τὸ βουλιοῦνται,
κι ἀνὲ τοῦ πολυμήχανου Δυσσέα δὲν τ' ἀρνιοῦνται
στο σπίτι ντου νὰ ξαναρθεῖ, μὲ τοὺς δικοὺς νὰ μένει,
στῆς Ὠγυγίας τὸ νησι νὰ πέψομε νὰ πηαίνει
τὸν ἀργοφόνο τὸν Ἑρμῆ, μ' ὅλων τὴ θέλησή μας,
τσῆ καλοπλέξουδης νὰ πεῖ τὴν καθαρὴ βουλή μας.
Νὰ πεῖ τσῆ νύφης καθαρὰ πὼς πρέπει νὰ πασκίσει
καὶ πὼς τὸν καρτερόψυχο Δυσσέα πιά ν' ἀφήσει.

80

Καὶ στὴν Ἰθάκη θὰ διαβῶ κι ἐγὼ γιὰ ν' ἀνταμώσω
τὸ γιό του, θάρρος στὴν ψυχὴ κι ὄρμη γιὰ νὰ τοῦ δώσω.
Νὰ τότε σπρώξω πιὸ σφοδρά, κι αὐτὸς νὰ κάμει πράξη,
τοὺς μακρομάλλους Ἀχαιοὺς σὲ σύνοδο νὰ κράξει,
τὸ σπίτι ντου γιὰ ν' ἀρνηθεῖ μπροστὰς εἰς τῶν μνηστήρω,
ποῦ βόδια σφάζουν ντου κι ἀρνια καὶ τρῶσιν ντου τὸ βίο.
Κι ἀπὸ κειδὰ τὸν ὀδηγῶ στὴν Πύλο καὶ στὴ Σπάρτη,
τ' ἀγαπημένου του κυροῦ νὰ πᾶ νὰ μάθει κάτι.

90

Νὰ μάθει γιὰ τὸ γυρισμὸ καὶ ν' ἀποχτήσει τοῦτο:
μὲ φήμη νὰ περιζωστεῖ τὸν πλιὰ μεγάλο πλοῦτο.»
Αὐτὰ 'πε· στὰ καλὰ μετὰ τὰ πόδια τῆς προσδένει
χρυσὰ σαντάλια κι ἄφθαρτα, στιγμὴ δὲν ἀνιμένει,

πού τὴν ἐφέρναν εἰς τῆς γῆς τῆς ἄπειρης τὰ μέρη
 ἀνάλαφρα, φτερουγιστά, σὰν τῆς αὐγῆς τ' ἀγέρι,
 στὴ θάλασσα σὰν τὸν ἀφρό, καὶ σὰν πνοή· μὲ χάρη
 παίρνει στὰ χέρια τὸ βαρὺ καὶ δυνατὸ κοντάρι,
 βαρὺ, μεγάλο, φοβερό, μ' ἀκονισμένη λόγχη,
 ἠρώων πλήθη μετ' αὐτὸ δαμάζει τα σὰν τό 'χει,
 ὅταν, μὰ κι ὅπου ξοργιστεῖ, κι ὅπου σηκώσει χέρα
 μὲ τὸ κοντάρι, τοῦ φριχτοῦ πατέρα θυγατέρα.

100

Κι ἀπὸ τ' Ὀλύμπου τσι κορφές ἐχύθη πρὸς τὰ βάθη,
 καὶ στοῦ Δυσσέα τις αὐλές, εἰς τὴν Ἰθάκη, ἐστάθη.
 Εἰς τὸ κατώφλι τῆς αὐλῆς στέκεται ἀρματωμένη,
 κι ἔμοιαζεν νὰ 'ταν βασιλιάς, ἢ μεταμορφωμένη.
 Ἐμοιαζεν ξένου βασιλιᾶ, τοῦ Μέντη, ὅπου ὀρίζει
 τῆς Τάφου τὸ βασίλειο· κανεὶς δὲν τὴ γνωρίζει.
 Καὶ τοὺς μνηστήρους τοὺς τρανοὺς τοὺς βρῖσκει μαζωμένους,
 ντάμα στὴν πόρταν ἀπ' ὀμπρὸς νὰ παίζουν, καθισμένους
 εἰς τὰ τομάρια τῶν βοδιῶν πού οἱ γ' ἴδιοι ἐκαταλυοῦσαν
 κι ἐκάθιζαν ἀδιάκριτα καὶ τὰ χαροκοποῦσαν.

Οἱ κήρυκες κι οἱ πρόθυμοι δοῦλοι τους στὰ τριγύρω
 πηγαινοήρχουνταν παντοῦ κι ἐφέρναν ἓνα γύρο.
 Κι ἄλλοι τους σμίγαν τὸ νερὸ μὲ τὸ κρασί πού πίνουν
 καὶ στοὺς μνηστῆρες τό 'ριχναν, κι ἄλλοι τραπέζια ἐπλύναν.
 Πλύναν τσι τάβλες τοῦ φαγιοῦ μ' ὀλότρυπα σφουγγάρια
 κι ὀμπρὸς ἐβάναν κι ἔστρωναν νὰ φᾶν τὰ παλικάρια·
 καὶ κρέατα νὰ κουβαλοῦν νὰ τὰ μοιράζουν ἄλλοι,
 καὶ δὲ θωρούσασιν αὐτὸν ἀπού 'χε ξεπροβάλει.

110

Τηλέμαχος ὁ θεϊκὸς ἀπ' ὅλους πρὶν τὸν βλέπει,
 μὰ 'χε θλιμμένη τὴν καρδιά, δὲν ἦταν ὅπως πρέπει.
 Μὲ τοὺς μνηστῆρες κάθεντον σὰν ἀποσβολωμένος,
 στὸ νοῦ θωρώνοντας τὸν λαμπρὸ πατέρα του ὁ καημένος,
 μήπως ἀπὸ ποθὲς φανεῖ καὶ ξαφνικὰ νὰ ὀρμήσει,
 καὶ τοὺς μνηστῆρες πιά μ' ὀργή στὰ δώματα σκορπίσει.
 Νὰ μείνει ἐκεῖνος βασιλιάς καὶ κύριος στὸ βιό του
 καὶ νοικοκύρης κι ἄρχοντας εἰς τὸ νοικοκυριό του.
 Στὸ νοῦ 'χεν ὁ Τηλέμαχος τοῦτα τὴν ὥρα ἐκείνη,
 κι ὡς κάθεντον, στρέφει, θωρεῖ στ' ἀντίκρια τὴν Ἀθήνη·

ἴσια ἔς τσ' ἐξώθυρες γλακᾶ, πολλὰ βαρὺ τὸ παίρνει
ὁ ξένος τοσοδὰ καιρὸν ἀπ' ἔξω ν' ἀνιμένει.

120

Τρέχει, τὸ χέρι τὸ δεξι τῆς παίρνει σὰν ὀρίζει
καὶ τὸ κοντάρι τῆς κρατεῖ καὶ τὴν καλωσορίζει,
καὶ λέγει καὶ τὴν προσφωνεῖ μὲ λόγια φτερωμένα,
οἱ γι ἄρχοντες ὡς προσφωνοῦν τοὺς ξένους εἰς τὰ ξένα:
«Ἐένε μου, γειά σου, καὶ νὰ μπεῖς νὰ σὲ φιλοξενήσω,
κι ἂν ἔχει κι ἄλλο, νὰ μοῦ πεῖς, γιὰ νὰ σοῦ βοηθήσω.»

Πῆγεν ὀμπρός, νὰ τ' ἀκλουθᾶ ξοπίσω τὴν ἀφῆκε,
καὶ στὸ παλάτι τὸ ψηλὸ ἦ γι Ἀθηνᾶ-ν ἐμπῆκε.

Παίρνει καὶ τὸ κοντάρι της καὶ σὲ κολόνα στένει,
σ' ἀρματοθήκη διαλεχτὴ κι ὁμορφοσκαλισμένη,
κοντάρια πού ᾗχανε πολλὰ κι ἄλλα κειδὰ στεμένα
τοῦ μεγάλψυχου Δυσσιᾶ, πού χάθηκε στὰ ξένα.
Κι ἐκάθισέν την σὲ θρονὶ ὁμορφοπλουμισμένο,
λινὸ σεντόνι πού ᾗχασιν εἰς τὸ θρονὶν στρωμένο

130

καὶ μ' ὑποπόδι νὰ πατεῖ. Κι ἐκάτσαν σ' ἓνα γύρο,
τὸν ξένο μὴν πειράζ' ὁ ἀχὸς τῶν δολερῶν μνηστήρω,
καὶ τὸ τραπέζι βαρεθεῖ, καὶ νὰ κακοκαρδίσει·
κι ἀκόμης θέλει τοῦ κυροῦ μαντάτα νὰ ρωτήσει.

Μὲ μπρίκι, τὸ γιὰ νὰ πλυθοῦν, ὀλόχρυσο τοὺς βάνει
μπροστὰ ἢ βάγια τὸ νερὸ σ' ὀλάργυρη λεκάνη
καὶ σκαλιστρογυαλιστερὸ τραπέζι καταστένει.

Καὶ τὸ ψωμί κι ἡ σεβαστὴ κελάρισσα τοὺς φέρνει.
Καὶ τὸ τραπέζι μὲ σπουδὴ σὰν καλοσυγυρίζει,
ἀπὸ τὰ καλοφάγια της περίσσια τὸ γεμίζει.

140

Καὶ τοῦ κρεατομοιραστῆ ἦρθ' ἡ σειρὰ κι ἐκεῖνου
καὶ θέτει τοὺς ὀλόχρυσα ποτήρια γιὰ νὰ πίνου.

Πηαῖναν κι ἐρχόνταν τὰ φαγιά, κρασιά κι ἀπ' ὅλα ἐφέρνα,
κι ὁ κήρυκας συχνὰ σ' αὐτοὺς ἐπέρνα καὶ τοὺς κέρνα.

Νὰ κι οἱ μνηστήρες οἱ τρανοί, πού ᾗρθαν κι αὐτοὶ κι ἐμπῆκαν
καὶ στὰ σκαμνιά καὶ στὰ θρονιά καταγραμμῆς στρωθῆκαν.

Καὶ τὸ νερὸ τοὺς ἔχυσαν οἱ κήρυκες στὰ χέρια,
κι οἱ δοῦλες μπόλικο ψωμί σωρεῦαν στὰ πανέρια·
ὅλα τὰ τοίμαζαν καλά, τὴν τάβλα καταστρωῶναν,
καὶ τὰ ποτήρια μὲ κρασὶν οἱ νέοι στεφανῶναν.

Κι ἀπλώνασιν τὰ χέρια τους εἰς τὰ φαγιά μπροστά τους.
Κι ἀπὸ φαῖ κι ἀπὸ πιοτὸ σὰν φράθηκε ἡ καρδιά τους,
σὰν ἤπιαν κι ἔφαγαν καλὰ κι ἀκροκαλορεξίσαν,
τότες οἱ γι ἄγγουροι χορό, τραγούδιν ἐποθῆσαν.

150

Λαμπρὴ κιθάραν ἔφερεν ὁ κήρυκας καὶ δίνει
τοῦ Φήμιου, πού καὶ κρούει την γιαμιὰς τὴν ὥρα ἐκείνη,
κι ἀθέλητά του, πού κι αὐτὸς σὰν τσ' ἄλλους χολοσκοῦσε·
καὶ σὰν τὴ χτύπα καὶ καλὸ τραγούδιν ἐκινούσε,
στὴ γαλανόματη θεά, στὴν Ἀθηνᾶν ἀγάλι
σκύβει, μιλεῖ ψιθυριστὰ νὰ μὴν ἀκούσουν ἄλλοι,
καὶ τσ' εἶπεν ὁ Τηλέμαχος: «Ξένε μου, πῶς θὰ κρίνεις
σ' ἐτοῦτα πού θὲ νὰ σοῦ πῶ, πού θὰ μὲ κατακρίνεις;
Μόνον γι' αὐτὰ καθημερνῶς, ὅπως θωρεῖς, ἐτοῦτοι
πάσχουν, κι ἀπλέρωτα σκορποῦν καὶ τρῶνε ξένα πλούτη·

160

τὸ βιὸς ἀντροὺς πού μὲ βροχὲς τὰ κόκαλα σαπίζουν,
ἢ τὰ χτυποῦν 'ς τσί θάλασσεσ τὰ κύματα π' ἀφρίζουν.
Πού στὴν Ἰθάκη ξαφνικὰ σὰν ἦτανε νὰ σώσει,
φόβος καὶ τρόμος καὶ κακὸ πού θὲ νὰ τσί πλακῶσει
κι ὅλοι θὰ-ν εὐχουνταν φτερά στὰ πόδια νὰ 'χεν ἔχουν,
παρὰ χρυσάφια καὶ στολὲς καὶ πλούτη νὰ κατέχουν.
Μ' αὐτὸς κακοθανάτισε κι ἐχάθηκε μὲ πάθη·
δὲ μᾶς παρηγορεῖ θνητός, κι ἂν πεῖ πῶς θὰ ξανάρθει.
'Ελπίδες καὶ παρηγοριὲς σκορπίζουν στὸν ἄερα
μιὰ καὶ πού χάθη-ν αὐτεινοῦ τσ' ἐπιστροφῆς ἡ μέρα.
'Εδὰ μ' ἀλήθεια νὰ μοῦ πεῖς τὸν ἐδικό σου τόπο·
ἤθελα καὶ νὰ κάτεχα ποιός εἶσαι τῶν ἀνθρώπων;
'Πὸ ποῦ 'ν' ἡ πόλη σου καὶ ποιὰ, καὶ ποιοί 'ναι ἐσὲ οἱ γονεῖς σου·
μὲ ποιό καράβι-ν ἔφτασες; Κι οἱ ναῦτες οἱ δικοί σου
καυκοῦνται νὰ 'ναι τοῦτοι ποιοί, κι ἀκόμης ἐπὰ πέρα,
γιατί δὲν ἤρθες καὶ πεζός, πῶς ἤρθαν καὶ σ' ἐφέρα;
'Ακόμη τοῦτο νὰ μοῦ πεῖς ἀληθινὰ ξετρέχω,
πρῶτη φορά στὴ χώρα μας ἐδὰ 'ρθες; Νὰ κατέχω.
Γὴ ἤρθες σὰν φίλος πατρικός, σὰν πού 'ρθαν τόσοι-ν ἄλλοι
'ς τοῦτο τὸ σπίτι πού 'ρχονται καὶ ξαναφεύγουν πάλι,
γιατί κι ἐτοῦτος μ' ἄρχοντες εἶχε πολλοὺς φιλία
κι ἄνθρωπος ἦτανε γνωστὸς πολλὰ στὴν κοινωνία.»

170

Τότ' ἡ γλαυκόμεατη θεὰ τ' ἀπάντησε κι ἐκείνη:
 «Θὰ σοῦ τὰ πῶ τὰ μὲ ρωτᾶς κι ἐγὼ μ' ἀληθοσύνη.
 Εἶμαι τοῦ φιλοπόλεμου, ὁ Μέντης, τ' Ἀγχιάλου,
 κείνου καυκοῦμαι ὅτι εἶμαι γιός, δὲν εἶμαι κανιοὺς ἄλλου,
 καὶ βασιλιάς θαλασσινῶν, τῶν ξακουστῶν Ταφίω·
 ἦρθα δεπὰ μὲ συντροφιά καὶ μ' ἐδικό μου πλοῖο
 διαβαίνοντας τὴν ἄγρια τὴ θάλασσα, πὸ μοιάζει
 σὰν τὸ κρασί, μοῦστος ἔς τσ' ἀρχές, πατόκορφα πὸ βράζει.
 Καὶ σίδερο γυαλιστερό κρατῶ νὰ ξεφορτώσω
 σ' ἀλλόγλωσσους, στὴν Τέμεση, χαλκὸ γιὰ νὰ φορτώσω.
 Ὅπως γροικᾶς, στὴν Τέμεση σὰν ἔμπορας πηγαίνω,
 κι ἔξω τῆς πόλης βρίσκεται τὸ πλοῖο μ' ἀραγμένο
 καὶ κάτω ἀπὸ τὸ δασερό Νηίο μὲ προσμένει·
 τὴν ἄγκυρα στοῦ λιμανιοῦ τοῦ Ρεῖθρου ἔχω ριγμένη.
 Κι εἶμαστε φίλοι γονικοὶ ἕνας μας μὲ τὸν ἄλλο·
 ρώτα τὸ γέρον ἦρωα Λαέρτη, τὸ μεγάλο,
 πὸ δὲν πατεῖ στὴν πόλη πιά, κι ὡς λένε τὴν ἀρνᾶται,
 καὶ μοναχὸς στὴν ἐξοχὴ κι ἀλάργο τυραννᾶται.
 Ἐκεיא̑ μιὰ γριά νοικοκυρὰ καθημερινῶς πασκίζει,
 ἀπὸ φαῖ κι ἀπὸ πιοτὸ τὸ γέροντα φροντίζει·
 κι αὐτὸς στὰ κτήματα μοχτεῖ, στ' ἀμπελοχώραφά του
 τὰ καρποφόρα, καὶ σκληρὰ περνᾶ τὰ γερατειά του.
 Καὶ τελειώνει τὴ δουλειά, σὰν ἄλλο δὲν ἀντέχει
 νὰ σύρει τὰ κομμάτια του στὸν κουρασμὸν ἀπ' ἔχει.
 Ἦρθα γιὰτὶ εἰπώθηκε πὼς ἔχει λέει γυρίσει
 ὁ κύρης σου, μὰ οἱ θεοὶ τὸ δρόμο τοῦ ἔχουν κλείσει.
 Γιατὶ ὁ Δυσσέας στὴ στεριά δὲν εἶναι ποθαμένος,
 μ' ἀκόμης εἶναι ζωντανός, στὰ πέλαγα κλεισμένος,
 σ' ὅπου νησί, πὸ θάλασσα καὶ κύματα τὸ ζώνουν,
 κι ἄντρες ἀγρίοι καὶ κακοὶ θὰ τότε μαραζώνουν.
 Κι αὐτοὶ γιὰ πείσμα μοναχὰ θαρρῶ θὰ τὸν κρατοῦνε.
 Μὰ θὰ σοῦ πῶ προμαντικὸ μὲς στὴν καρδιά μου πού ἔναι,
 πὸ τῶρα μοῦ ἔχουν οἱ θεοὶ μὲς στὴν καρδιά μου βάλει,
 κι ἐλπίζω τοῦτο νὰ γενεῖ καὶ ν' ἀληθέψει πάλι.
 Εἰς τὴ ζωὴ μου μαντικά δὲ μ' ἔχουν ἀσκολήσει
 κι ὄρνια ποτεὺς δὲ μελετῶ, μὰ γροῖκα μου μιὰ κρίση:

180

190

200

Αὐτὸς ἀκόμη γιὰ μακριὰ πολὺν καιρὸ δὲ μένει
 ἀπ' τὴν πατρίδα τὴ γλυκιά, τὴν πολυαγαπημένη·
 κι ἀκόμης καὶ μὲ σίδερα νὰ δέσουν τὸ κορμί του,
 θὰ φύγει, τόσες μηχανές πού κόβει ἢ κεφαλὴ του.
 Καὶ τώρα θέλω καὶ ρωτῶ καὶ τὴν ἀλήθεια πέ μου,
 ἂν εἶσαι σὺ καθεαυτός, καλὲ κι ἀγαπητέ μου,
 γιὸς τοῦ Δυσσέα, τόσο δὰ μεγάλο παλικάρι,
 πού μοιάζεις του στὴν κεφαλὴ καὶ στῶν μαθιῶν τὴ χάρη.
 Ἔνας τὸν ἄλλον μας συχνὰ τὸν εἶχε συντροφέψει
 προτοῦ νὰ φύγει ν' ἀνεβεῖ στὴν Τροία, νὰ μισέψει
 μὲ κούφια πλοῖα, π' ἄρχοντες Ἀργίτες κι ἄλλοι ἐμπῆκαν,
 π' ἀπὸ τοὺς πρώτους κίνησαν, τὸν τόπο τους ἀφῆκαν.
 Ἄπὸ τὰ κείνον τὸν καιρὸ πού μίσειψε στὰ ξένα,
 δὲν τὸν ξανάδα μπλιὸ κι ἐγώ, μήτε κι αὐτὸς ἐμένα.»

210

Τηλέμαχος ὁ γνωστικὸς ἀπάντησε τοῦ δίνει:
 «Ξένε μου, τοῦτα θὰ σ' τὰ πῶ κι ἐγώ μ' ἀληθοσύνη.
 Ποιὸς εἶναι κείνος πού μπορεῖ ποτέ του νὰ κατέχει
 ποιὸς ἄντρας τότε γέννησε καὶ ποιὸν πατέρα-ν ἔχει;
 Ἡ μάνα μου γιὰ κείνον δὰ λέει πὼς μ' ἔχει σπείρει,
 ἀλλὰ μακάρι νὰ ἴμουνε πατέρα καλομοίρη
 ἕνας ὑγιός, ὅπου ταχιά καὶ τὰ γεράματά του
 κοντὰ θὰ τὸν ἐβρίσκανε στὰ πλοῦτη κι ἀγαθά του.
 Μ' αὐτὸς ὁ πλιὰ κακότυχος στὸν κόσμον τοῦτο ἐστάθη,
 πού λὲν πὼς εἶμαι τέκνο του καὶ πού ρωτᾷς, κι ἐχάθη.»

220

Καὶ τοῦ ἔπεν τότες ἡ θεά, γλαυκόματη ἢ γι' Ἀθήνη:
 «Δὲν τὸ θελῆσαν οἱ θεοὶ αὐτὸ ποτέ νὰ γίνει,
 ἄγνωστη νὰ ἴναι μὲς σ' αὐτὸν τὸν κόσμον ἢ γενιά σου,
 μ' ἀθάνατη θέλει σταθεῖ ἢ γ' οἰκογένειά σου
 καὶ τ' ὄνομά σου θὰ μιλοῦν γιὰ πάντας οἱ γι' ἀνθρώποι,
 τέτοιον πού γέννησε βλαστὸν ἐσένα ἢ Πηνελόπη.
 Μ' ἀκόμη θέλω νὰ μοῦ πεῖς καὶ νὰ μοῦ τὸ ξηγήσεις,
 ἀληθινὰ καὶ καθαρὰ νὰ μὲ κατατοπίσεις.
 Σὰν τί τραπέζι νὰ ἴναι αὐτὸ πού κάνεις ἐπὰ μέσα,
 ἄνθρωποι τόσοι πῶς νὰ ῥθοῦν καὶ ποιοὶ πού τοῦς καλέσα;
 Γάμος μὴν εἶναι κι εἶν' αὐτοὶ ξεφαντωτὲς τοῦ γάμου;
 Κι ἴντά ἴναι τοῦτα πού θωροῦν τὰ μάτια τὰ δικά μου;

Γιά μήπως ἦρθαν σὲ γιορτὴ νὰ πιοῦν καὶ νὰ χορέψουν;
 Δὲ μοιάζει νὰ ῥθαν φιλικὰ γιὰ νὰ σὲ συντροφέψουν.
 Θώρειε μὲ ποιὰν ἀδιαντροπιὰ χαροκοποῦν καὶ πίνουν
 μέσα σ' αὐτὸ τ' ἀρχοντικό, καὶ πράμα δὲν ἀφήνουν.
 Ποιὸς φρόνιμος ποτὲς μπορεῖ καὶ ποιὸς θά-ν ἀντικρίσει
 τ' ἄπρεπα τοῦτα, νὰ τὰ δεῖ, νὰ μὴν ἀγαναχτήσῃ;»

Τηλέμαχος ὁ γνωστικὸς τσῆ λέει: «Σὰν ξετρέχεις,
 ξένε, σὰν βλέπω καὶ ρωτᾶς καὶ θέλεις νὰ κατέχεις,
 πλούτη καὶ δόξες καὶ τιμὲς στὸ σπίτι μας ἐμέναν
 ὁ κύρης μου προτοῦ διαβεῖ καὶ νὰ χαθεῖ στὰ ξένα.
 Ἄλλ' οἱ θεοί, κακόγνωμα, ἀπόφαση εἶχαν βγάλει
 κι ἀνείδωτον τὸν ἕκαμαν ὅσο κανέναν πάλι.

230

Κι ἐγὼ δὲ θά ῥχα τὸν καημὸ σὰν ἦταν κι ἐχανόταν
 στὴν Τροία, στοὺς συντρόφους του μαζί, κι ἂν σκοτωνόταν,
 ἢ καὶ μετὰ τὸν πόλεμο, στῶν ἐδικῶν τσ' ἀγκάλες,
 ποὺ κι ἀπὸ τοὺς Παναχαιοὺς θά ῥχε τιμὲς μεγάλες.

Τάφο θὰ τοῦ ἴστηναν ψηλό, μνημεῖο γιὰ τιμὴ του,
 καὶ δόξα θὰ ῥπαιρνε λαμπρὴ ν' ἀφήσει στὸ παιδί του.

240

Μὰ καταιγίδες ἄδοξα τὸν ἄρπαξαν κι ἐχάθη,
 ἀγνώριστο κι ἀνήκουστο, καὶ μ' ἄφησε στὰ πάθη.
 Καὶ δὲ στενάζω καὶ πονῶ ἐγὼ γιὰ κεῖνον μόνο,
 μὰ γιατί πίκρες οἱ θεοὶ μοῦ δῶκαν κι ἄλλον πόνο.
 Οἱ δυνατοὶ ποὺ τὰ νησιά τὰ κατοικοῦν τριγύρω,
 τῆς Σάμης καὶ τοῦ Δουλιχιοῦ κι ὅλα ἀπὸ γύρω γύρω
 τῆς Ζάκυνθου τῆς δασερῆς, οἱ γι ἀρχοντες οἱ γι ἄλλοι,
 καὶ τούτου τοῦ βραχότοπου, τσ' Ἰθάκης, οἱ μεγάλοι,
 ὅλοι τῆ μάνα μου ζητοῦν γιὰ νὰ τὴν παντρευτοῦσι
 καὶ κάθονται στὸ σπίτι μου, τὸ βιός μου καταλυοῦσι.
 Αὐτὸν τὸ γάμο τὸ φριχτὸν οὔτε κι ἀρνιέται ἐκείνη
 κι οὔτε καὶ τέλος δὲν μπορεῖ νὰ δώσει στὴν ὀδύνη.

250

Κι ὅπως ἐτοῦτοι, τοὺς θωρεῖς, τὸ σπίτι μου ρημάσουν
 θὰ μὲ σκοτώσουνε γοργὰ κι ἐμένα νὰ ξενοιάσουν.»

Τότ' ἡ Παλλάδα ἢ γι Ἀθηναῖα μὲ τὰ τσ' ἀναθιβάνει,
 κι ἐξοργισμένη στὰ γροικᾶ, γυρίζει καὶ τοῦ κάνει:
 «Ἀνάγκη πόση τ' Ὀδυσσιᾶ, καημένε, ἐδὰ κι ἐκείνου
 τοῦ ῥχεις ποὺ λείπει, γιὰ νὰ ῥρθεῖ στὴν ὥρα τοῦ κιντύνου·

καὶ τοῦτα ποὺ συμβαίνουσιν εὐτὸς ὡς τ' ἀντικρίσει
 ἐτούτους τοὺς ξαδιάντροπους μνηστῆρες νὰ χτυπήσει.
 Ἄν ἦταν ξάφνου νὰ φανεῖ τὸ τέτοιο παλικάρι
 μὲ τὰ κοντάρια του τὰ δύο, τὸ κράνος καὶ σκουτάρι,
 στὰ ξώθυρα νὰ τόνε δοῦν τοῦ παλατιοῦ στεμένο,
 ὅπως στὸ σπίτι μας κι ἐγὼ τὸν εἶχα θωρεμένο,
 πού 'πινε καὶ πού γλέντιζε, γυρνώντας 'πὸ ταξίδι
 πού στήν Ἐφύρην ἦτανε, στὸ γιὸ τοῦ Μερμερίδη,
 τὸν Ἴλο, κι εἶχε μὲ γοργὸ καράβι ταξιδέψει
 ἀπὸ τὸν Ἴλο, βότανα θανάτου νὰ γυρέψει,
 τὶς χάλκινες σαῖτες του ν' ἀλείφει, μὰ τ' ἀρνήθη,
 τὶ τῶν θεῶν τὴν ὄργητα καὶ τὸ θυμὸ ἐφοβήθη.
 Ἔρθε ἀπὸ κεῖ στὸ σπίτι μας, γυρνώντας τότες, ἴσια,
 κι ὁ κύρης μου τοῦ τά 'δωκεν, π' ἀγάπαν τον περίσσια·
 σὰν τέτοιος νὰ 'φτανε κι ἐδᾶ, νὰ πέσει στοὺς μνηστῆρες,
 τοῦ κάτω κόσμου θ' ἀνοιγαν, γιαμιὰς, γι' αὐτοὺς οἱ θύρες.
 Θὰ 'ταν ὁ γάμος τους πικρός, γοργὰ θεὸ νὰ 'χαν σβήσει.
 Μὰ κι ὅλα τοῦτα τῶν θεῶν εἶναι βουλή καὶ κρίση,
 ἂν ἔρθει γῆ δὲν ἔρθει πιά στ' ἀρχοντικό του πάλι,
 νὰ γδικηθεῖ, καὶ γροίκα μου στή συμβουλή τὴν ἄλλη:
 Γιὰ τοὺς μνηστῆρες λόγιασε, στὸ σπίτι σου πού ζοῦνε,
 πῶς θὰ τοὺς διώξεις κι ἀπὸ 'πὰ νὰ φύγουν νὰ χαθοῦνε.
 Γροίκα τὰ λόγια μου καλὰ, στὸ νοῦ σου νὰ τὰ θέσεις.
 Τοὺς ἥρωες τοὺς Ἀχαιοὺς ταχιά νὰ συγκαλέσεις
 καὶ μὲ μαρτύρους τοὺς θεοὺς νὰ τῶνε πεῖς ἴντ' ἄναι,
 καὶ τῶν μνηστήρων ζήτησε στὰ σπίτια τους νὰ πᾶνε.
 Κι ἡ μάνα σου σὰν πεθυμᾷ καὶ τό 'βαλε στὸ νοῦ της
 καὶ θέλει γάμους καὶ παντρεῖές, νὰ πάει στοῦ κυροῦ της.
 Ἐκειὰ νὰ πάει, πού τρανὸς αὐτὸς καὶ νοικοκύρης,
 κι ἐκειὰ νὰ πᾶνε κι οἱ γαμπροί, νὰ τὴν παντρέψει ὁ κύρης.
 Καὶ δῶρα νὰ τσῆ πᾶν ἐκειὰ, πολλὰ νὰ τσῆ κρατοῦσι,
 ὅσα ταιριάζουνε πολλὰ στήν κόρη π' ἀγαποῦσι.
 Ὅσο γιὰ σέναν, ὄρμηνεῖα μιὰ γνωστικιά σοῦ δίνω,
 τὸ πλιὰ καλὸ νὰ βρεῖς γιαμιὰς καράβι, καὶ μ' ἐκεῖνο
 κι εἴκοσι-ν ἄντρες γιὰ κουπί, νὰ βγεῖς νὰ ταξιδέψεις,
 χρόνια πού λείπει τοῦ κυροῦ μαντάτα νὰ γυρέψεις.

260

270

280